

Η φιλολογία, τὸ θέατρον καὶ ἡ τέχνη φέρουν ἐπίσης ἀστικὸν χαρακτῆρα, ὃς τροφοδοτούμενα κυρίως ὑπὸ τῆς πλουτοκρατίας, αἱ δλίγαι ἔξαιρέσεις αἱ τολμῶσαι νὰ καυτηράσσουν τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος, περιπτούν εἰς δυσμένειαν τοῦ «καλοῦ κόσμου» καὶ τῶν ἐπισήμων ἴδρυμάτων καὶ κύκλων! "Οσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐπιστήμην, εἰς τὴν «ἀπόλυτον σοφίαν» τῆς δποίας ἀκόμη πολλοὶ ἀφελεῖς πιστεύουν, θεωρῶ περὶ τὸν γὰρ εἶπω δτι καὶ αὐτὴ ἡγαγκάσθη γὰρ τοιμέρωθι μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς.

"Οπως εἰς τὴν φεουδαλικὴν ἐποχὴν ἀντανακλοῦσε περὶ τὸν θεοκρατισμὸν, σχολαστικισμὸν καὶ τὴν στασιμότητα τῆς ἐποχῆς, οὕτω καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἀστικῇ ἀτμοσφαιρᾷ, δὲν γίγνεται γάρ μὴν προσλάβη τὸ ἀνάλογον πνεῦμα: τὴν ἔξωτερην λαμπρότητα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐλαστικότητα καὶ ἣν πολλοὶς σοφιστεῖαν!

Καὶ εἰς μὲν τὰς θετικὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, αἱ δποῖαι δχι: μόνον δὲν βλάπτουν, ἀλλὰ τούγαντίον συντείγουν εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ εὐημάρειαν τοῦ πλουσίου μπουρζού, ἀφέθη πλήρης ἐλευθερία καὶ ἐπομένως ἐπετεύχθησαν πολλά. Εἰς τὴν θεολογίαν δμως, τὰς ἀνθρωπιστικὰς καὶ ίδιας τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, ἀνεπτύχθη τόση ἐλαστικότης καὶ σοφιστεῖα, τὴν δποίαν εἰς πολλὰ θὰ ἔζηλευν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες σοφισταί. Ἀλλ' εὑμποροῦσε γὰρ γίνη ἀλλως: Ἐκτὸς τοῦ πανισχύρου περιβάλλοντος καὶ αὐτὸ τὸ μέγιστον μέρος τῶν «σοφῶν καθηγητῶν» εἶνε πιστὰ τέχνα τῆς μπουρζοαξίας, γάλικῶς ἐξησφαλισμένοι, κατέχοντες δπωσδήποτε προνομούγχον θέσιγ, πεστοιχούμενοι ὑπὸ τιμῶν κτλ. Ἐπομένως τὶ φυσικώτερον ἄν μεταχειρίζονται τὰς εἰδικὰς τῶν γνώσεων μόνον ἐπὶ ὥρισμένης διευθύνσεως καὶ ἐγτὸς ὥρισμένων δρίων, συμφώνως δχι: μόνον μὲ τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ πολλάκις καὶ μὲ τὴν ίδιαν μπουρζοαξίαν φυχολογίαν, μὲ τὰς ίδιας προλήψεις, μὲ τὰ ίδια συντηρητικὰ ἔνστικτα. Διότι δὲν πρέπει γὰρ λησμονηθῆσθαι οὐδὲν ἐπὶ στιγμὴν, δτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν σημερινῶν καθηγητῶν εἶνε ἐντελῶς περιωρισμένοι καὶ μο-

νομέρεις ἐγκέφαλοι, θυσιάζοντες δλας των τὰς πνευματικὰς δυνάμεις ἐπὶ μᾶς εἰδικῆς διευθύνσεως καθ' δλοκληρίαν ἀ- πορροφώμενοι καὶ ὑπνοτικόμενοι ὑπὸ αὐτῆς, τοιουτοτρόπως δὲ καθιστάμενοι ἀγίκαναι πρὸς γενικωτέραν καὶ εὔρυτέραν κατανόησιν τῆς πραγματικότητος. "Ωστε γγώσεις μὲν εἰδι- κάς ἀποκτοῦν πολλάς, γνῶσιν δικιας τῶν φαινομένων τοῦ βί- ου πολὺ δλίγην. (Αὐτὸς ἀλλως τε ἀποκιτεῖ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος). Ὁλίγοι πολὺ δλίγοι εἶναι οἱ ἔχοντες γενικὸν πνεῦμα καὶ βλέποντες διαυγῶς τὴν πραγματικότη- τα, ὅλλας δὲ τολμήσουν καὶ αὐτοὶ γὰρ εἴπουν κάτι τι κατὰ τοῦ παντοχύρου καθεστῶτος! Ἀμέσως περιπίπτουν εἰς δυ- σμένειαν καὶ ἀπομακρύγονται τοῦ τεμένους τῆς «ἀπολύτου ἀληθείας»! Τὸ πᾶν, ἀπολύτως τὸ πᾶν ὑπηρετεῖ τυφλῶς εἰς τὸ νέον αὐτὸν παμφάγον θηρίον: τό χρῆμα καὶ τὴν κάτοχον αὐτοῦ πλουτοκρατίαν. Εἰσάγουσα διόν πρωτοφανοῦς πολυ- τελείας καὶ ἀσωτείας, διδοῖς κακὸν παράδειγμα εἰς τὰς με- σαίας καὶ κατωτέρας τάξεις, αἱ δόποιαι ἐν τῇ ματαιοδοξίᾳ των προσπαθοῦν γὰρ ἀπομιμηθοῦν τὸν εὐγενῆ δῆθεν καὶ ἀ- γεπτυγμένον αὐτὸν διόν, ἔτοιμοι πολλὰ ἔκτροπα νὰ πράξουν δπιως κατορθώσουν τοῦτο.

Διάγουσα ἀναιδῶς ἐγωΐστικὸν διόν, δλίγον δεικνύοντα σεβασμὸν πρὸς πᾶν γενναῖον καὶ ἴδεωδες, δημιουργεῖ σατα- γικῶς ὑλιστικὴν ἀτμόσφαιραν, ἐν τῇ μόνος σκοπὸς θεωρεῖται ἡ ἀπόκτησις ὑλικῶν ἀγαθῶν, πᾶν δὲ σεμνὸν, γενναῖον καὶ ἴδεωδες ὡς ἀφέλεια μᾶλλον καὶ ἔλλειψις πρακτικότητος κα- ράκτηρίζεται, διὰ παρομοίας δὲ ἀτμοσφαιρίας ἐμπνέει εἰς μὲν τοὺς ἀδυνάτους πειρασμὸν, εἰς τοὺς διεφθαρμένους κάλ- λιστον ἔδαφος πρὸς ἔξασκησιν τῆς κακίας, εἰς δὲ τοὺς δ- πωσδήποτε γενναῖας καρδίας ἀπογοήτευσιν καὶ φρίκην διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Πράγματι εἰς δλας τὰς τά- ξεις ἐπέρχεται βαθμιαία φυσική καὶ ἥθική διαφθορά.

Εἰς τὰς ἀνωτέρας ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ πλούτου, τῆς πο- λιτελείας καὶ τῆς ἀσωτείας εἰς τὰς μεσαίας ὡς ἐκ τῆς με- ρᾶς ἀπομιμηθεως παντὸς κακοῦ καὶ ἀνοήτου εἰς τὰς κατω- τέρας ὡς ἐκ τῆς στερήσεως, τῆς πεγίας καὶ τῶν κακουχι-

ών! Έάν γη κατάστασις αυτή εξακολουθήσῃ επί πολὺ όχι μόνο ούδε διλως παρέχειν για εκφυλισθή δλη γη αγθρωπότης. Άλλα τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ συμβῇ, διότι ὁ θαυμάσιος πρωτεύεται: νόμος τῆς εξελίξεως δὲν επιτρέπει τοῦτο!

Όπως δὲλλοτες ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ φεουδαλικοῦ καθεστώτος διὰ μπουρζούκιας οίκονομικῆς εξελίξεως ἐγεννήθη γέα τάξις: γη μπουρζούκια, γη δποία καὶ ἐπεριώρισε τὰ ἔκτροπα τῆς ἀριστοκρατίας, ἕτοι καὶ τώρα ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ μπουρζούκικοῦ καθεστώτος διαρκῶς δημιουργεῖται: διὰ τῆς οίκονομικῆς πάντοτε εξελίξεως, γέα πολυπληθής τάξις μὲν ἀγτίθετα συμφέροντα καὶ ἀντίθετον ψυχολογίας, γη δποία ὑπερασπιζομένην τὸν ἔχοντον τῆς θὰ τείνη διαρκῶς νὰ περιορίσῃ τὴν δύναμιν τῆς μπουρζούκιας, διὰ διχι καταστρέψουσα, θέτουσα ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτὴν εἰς δμολὰ φυσικὰ δρια, ἐπιφέρουσα συνάμα εὑεργετικὴν ισορροπίαν εἰς τὸν διον τῆς κοινωνίας. Ή τάξις αυτὴ εἶνε γη τάξις τῶν ἐργατῶν, γη τάξις τῶν προλεταρίων!

Σημείωσις: Προτοῦ προβλημεν εἰς τὴν Διάλυσιν τῆς τρίτης κοινωνικῆς τάξεως, τῶν προλεταρίων, δὲν θὰ γητο ίσως ἀσκοπού, πρὸς καλλιτέραν κατανόησιν τῆς ψυχολογίας καὶ ἐσωτερικῆς ούσίας τῆς μπουρζούκιας, τῆς ἐκτάκτως μεγάλης αυτῆς τάξεως, γὰς εἴπωμεν μερικὰς εἰσέτι λεπτομερεῖας. Υπὸ τὴν λέξιν ἀστὸς — μπουρζοὰ πρέπει νὰ ἔγγονηθῇ πᾶς μὴ ἀριστοκράτης, ἐπομένως στερεόμενος εὐγενοῦς καταγωγῆς, κάτοχος διμώς ιδιοκτησίας τινὸς καὶ ἀνεξαρτήτου τρόπου ἐργασίας καὶ διον.

Υπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην πάντες ἀπὸ τοῦ πλουσίου τραπεζίτου καὶ διοικητικού μέχρι τοῦ τελευταίου μανάδη καὶ πτωχοῦ χωρικοῦ (κατόχου διμώς πάντοτε ἔστω καὶ τεμαχίου γῆς) δύνανται: ὡς κάτοχοι ιδιοκτησίας καὶ ἀνεξαρτήτου τρόπου διατροφῆς (ἐργαζόμενοι δηλ. διὸ ιδια συμφέροντα) γὰς θεωρηθῶσιν ὡς ἀστοὶ - μπουρζοὰ.

Συγκρίθως τὴν μεγάλην αὐτὴν τάξιν τῶν ἀστῶν τὴν χω-

ρίζουν εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς τοὺς μεγάλους καὶ μικροὺς ἀστοὺς. Ὅπὸ τοὺς μεγάλους ἐννοοῦν τὴν καθαυτὸν πλουτοχρατίαν (τραπεζίται, πλούσιοι βιομήχανοι καὶ ἔμποροι, εὐκατάστατοι κτηματίαι κτλ.) Ὅπὸ τοὺς μικροὺς θὲ δόστοὺς — δλον τὸν λοιπὸν μικρόχοομον τῆς ἀγορᾶς, τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς χωρικούς ιδιοκτήτας. Χάριν πρακτιτωτέρων σχεπῶν ἡμποροῦμεν τὴν πλουτοχρατίαν γὰρ ὑποδιαιρέσωμεν ἐπίσης εἰς δύο: Εἰς τοὺς καθαυτὸν μεγάλους ἀστούς ἢ καθαυτὸν πλουτοχρατίαν (τραπεζίται, μεγάλοι βιομήχανοι, μεγαλέμποροι κτλ.). Καὶ εἰς τοὺς μεσαίους ἀστούς, εἰς οὓς δύνανται γὰρ περιληφθῶσιν οἱ δλιγάτεροι πλούσιοι, πάντως διως εὐκατάστατοι ἀστοί. (εὑποροι βιομήχανοι, ἔμποροι, κτηματίαι, πλούσιοι χωρικοί κτλ.). Τοιουτοτρόπως εἰμποροῦμεν γὰρ ἔχωμεν μεγάλην, μεσαίαν καὶ μικρὰν μπουρζούτιαν = ἀστούς). Ὁλαι αὐταὶ, παρ' ὅλην τὴν μεγάλην εἰς περιουσίαν διαφορὰν, ἔχουν ὅμως ὥρισμένα ἐσωτερικὰ κοινὰ γγωρίσματα, τὰ δποῖα μᾶς ἀναγκάζουν γὰρ τὰς θεωρήσωμεν ως μίαν τάξιν: 1) στεροῦνται εὐγενοῦς κληρονομικῆς καταγωγῆς. 2) ἔχουν ἐργασίαν καὶ ἐργάζονται ἀνεξαρτήτως, δι' ἕδιον λογαριασμὸν. 3) ἔχουν κοινὴν ἀτομιστικὴν ψυχολογίαν (Individualiste). 4) δὲν τρέφουν συμπάθειαν πρὸς τὰς ἄλλας δύο κοινωνικὰς τάξεις: τὴν ἀνωτέραν ἀριστοχρατικὴν καὶ τὴν κατωτέραν ἐργατικὴν ἀπὸ τοὺς ἀριστοχράτας χωρίζουν αὐτούς: 1) ιστορικαὶ παραδόσεις 2) ἐλλειψὶς εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ 3) διάφορος ψυχολογία, ἥν καὶ τὸ σημεῖον τῆς ιδιοκτησίας ἔχουν κοινὸν. Ἀπὸ δὲ τοὺς ἐργάτας — προλεταρίους χωρίζει αὐτούς: ἡ ιδιοκτησία καὶ ἡ ψυχολογία.

Οἱ ἀστοὶ - μπουρζοὰς ὡς κάτοχοι ιδιοκτησίας καὶ ὃς διάγοντες ἀνεξάρτητον οἰκονομικὸν δίον μὲν ἀτομιστικὰς τάσεις, ἔχουν ψυχολογίαν ἐγτελῶς ἀτομιστικὴν. Οἱ ἐργάται — προλετάριοι τουγαντίον, ὡς ἐστερημένοι οἰασδήποτε ιδιοκτησίας καὶ ἐργαζόμενοι διὰ ξένα συμφέροντα, διάγοντες δίον κοινοβακδὺ ἐν ἐργοστασίοις, δλογέν ἀποβάλλουν τὰ

ἀτομιστικὰ τῶν ἔνστικτα καὶ ἀποκτοῦν κοινωνιστικὰ ἵδε-
ώδη! Βεβαίως καὶ μεταξὺ τῶν τριῶν ὑποδιαιρέσεων τῆς
μπουρζοαζίας, ὑπάρχει ὅχι μικρὰ διαφορὰ εἰς πολλὰ κοινω-
νικὰ ζητήματα, ἵδιας μεταξὺ τῆς μικρᾶς καὶ τῶν δύο πρώ-
των πλουτοχρατικῶν. (Περὶ τούτων ἵδε πίνακα τῶν τάξεων
Σελ. 36 — 37).

Γ'. ΕΡΓΑΤΑΙ — ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ

Τοὺς ἔργατας ἡμποροῦμεν γὰρ διομάσωμεν τάξιν τοῦ
μέλλοντος, διότι εἰς τὸ μέλλον θὰ φθάσουν τὴν πλήρη των
ἀγάπτυξιν καὶ θὰ παίξουν τὸ σπουδαῖον ρόλον, τὸν δποῖον
ἥξελιξις ἀναμφιβόλως ἐπιψυλάσσει εἰς αὐτοὺς· ὑπὸ τὴν
λέξιν προλετάριος πρέπει γὰρ ἐννοεῖσθαι πᾶς ὁ στερούμενος
οἰασθήποτε ἰδιοκτησίας, ὃς μόνη γὰρ περιουσίαν ἔχων τὰ
δύο του χέρια, τὰ δποῖα θέτει εἰς ἐνέργειαν, δπως μὴ ἀπο-
ύπηρη ἀπὸ τὴν πεῖναν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του, ἔργαζό-
μενος διὰ τοὺς ξένους συμφέροντα! Οἱ ἔργαται — προλετάριοι εί-
νε κυρίως γέννημα τοῦ σημερινοῦ βιομηχανικοῦ καὶ ἐν γέ-
νει καπιταλιστικοῦ καθεστῶτος. Ἡ γιγάντειος πρόοδος τῆς
βιομηχανίας ἐδημιούργησε καὶ ἔξαχολουθεῖ διαρκῶς δημι-
ουργοῦσα ἑκατομμύρια δλόκληρα προλεταρίων, ἄγευ τῆς
συνδρομῆς τῶν δποίων ἡ κοινωνικὴ μηχανή θὰ ἐσταμάτη.
ἀμέσως. Καθώς εἴδομεν ἀγωτέρω οἱ ἔργαται ἔλαθον ἐνερ-
γὸν μέρος εἰς δλους τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀστῶν κατὰ τῆς ἀ-
ριστοχρατίας καὶ πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔχουσαν
τὸ αἷμα των. Τοῦτο δὲ διότι ἐγδικάζει δτι πρόκειται καὶ πε-
ρὶ τοῦ ἴδικοῦ των συμφέροντος. Γρήγορα δμως ἑκατάλαβαν
ὅτι τὰς γέας πολιτικὰς ἐλευθερίας ἡμποροῦν γὰρ ἀπολαύσουν
μόνον οἱ εὔκατάστατοι ἀστοί, καὶ δτι ὑπὸ τὸ γέον ἀστικὸν
καθεστῶς ριζικαὶ οἰκονομικαὶ μεταρρυθμίσεις, (μόναι δυνά-
μεναι γὰρ ἔχουν δι' αὐτοὺς σημασίαν), ήσαν ἐντελῶς ἀδύ-
νατοι, ὡς μὴ συμβιβοζόμεναι μὲ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἐκτοτε
ἀρχίζει ἡ δυσπιστία, ἡ γρίγια καὶ ἡ αἰώνιος μουρμοῦρα.

τῶν προλεταρίων κατὰ τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος. "Εκτοτε οἱ προλετάριοι ἀποτελοῦν τὸ φίλων ἀνήρυχον στοιχεῖον τῆς κοινωνίας, τὸ πάντοτε ἔτοιμον πρὸς στάσιν εὐφλεκτόν δλιχόν! ἀλλ' αὐτὸς εἶναι καὶ φυσικόν: 'Η τεραστίως πρόσδενουσα βιαμηχανία, θηριούργος δλονέν νέας χιλιάδων προλεταρίων, δὲν ίκανοιεῖ αὐτάς ἀναλήγως τῶν διαρκῶς αὖξανουσῶν ἀπαιτήσεων τοῦ διου. Εἰς τοῦτο συντείνει καὶ ή διαρκής τελευτοίης τῶν μηχανῶν, συνεπάγουσα δλιγωτέραγ ζήτησιν ἐργατικῶν χειρῶν, ἐπομένως δὲ πλεονασμὸν καὶ εὔθυνειαν αὐτῶν. "Αλλη σπουδαία αἵτια παραπόνου εἶναι η διαρκής συγκαταθησίς τοῦ δτι δ κεφαλαιούχος καρποῦται πόδι μέγα μέρος τῆς ἐργασίας των, ἐπωφελούμενος τοῦ γεγονότος δτι εἶγαι ἀναγκασμένοι γὰρ πωλοῦν τὴν ἐργασίαν των, ὅπως μὴ ἀποθάνουν τῆς πείνης. Προσθέσατε εἰς αὐτὰ τὴν ἐκ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν κρίσεων καὶ ἄλλων αἰτιῶν, διαρκῆ συγκαταθησίγ τοῦ ἀκροσφαλοῦς τῆς θέσεως των, τὸ ἀπαίσιον ἀβέβαιον τῆς αὔριον καὶ θάτεταλάδετε τὰ παράπονά των, τὰ ἐποία δὲν εἶναι εἰς θέσιν γὰρ παρηγορήσουν αἱ παγηγυρικῶς ἔξυμνούμεναι: «πολιτικαὶ ἐλευθερίαι», τὰς ὁποίας ἄλλως τε αἱ ἐργάται δὲν ἀπήλαυν, καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη εἰς πολλὰ μέρη δὲν ἀπήλαυν ἐν τῷ μοίρᾳ μὲτὰς ἄλλας τάξεις. "Ολαὶ αὐτὰ, ἐνγοεῖται, εἶναι ἀρχεταὶ καὶ δίκαιαι αἵτιαι παραπόγων. "Οπως δὲ δὲλλοτε αἱ πρὸς πολιτικὴν ἀπελευθέρωσιν τάξεις τῶν ἀστῶν εὗρον ἐνθέρμους ἀποστόλους, ἔτσι καὶ τώρα αἱ προσπάθειαι τῶν προλεταρίων πρὸς οἰκονομικὴν ἀπελευθέρωσιν δὲν ἥμποροῦσσαν γὰρ μὴν εὗρουν τοὺς ἐμπνευσμένους ἀπολογητάς των. "Ολόκληρος πλειάς ἐνθουσιωδῶν ἀποστόλων περιέγραψε τὰ δεινοποθήματα τῶν ἐργατῶν καὶ ἐπλαττε διάφορα θεωρητικὰ συστήματα πρὸς οἰκονομικὴν μεταρρύθμισιν τῆς κοινωνίας.

(saint—simon Fourier, Cabet, Louis Blanc, Proudhon, Owen, Weithings κτλ. κτλ.).

"Ολαὶ δμως τὰ συστήματα αὐτὰ ἔφερον οὐτοπιστικὸν χαρακτῆρα, ὡς στηριζόμενα ἐπὶ ιδανικῶν μόνον ἀπαιτήσεων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ δχι ἐπὶ διδομένων τῆς πραγματικότητος, καὶ

έπομένως δὲν ήμποροῦσαν νὰ ἔχουν κακομίαν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ πράξει.. "Οληι αἱ ἐπαναστάσεις τῶν προλεταρίων κατόπιν ἀστικοῦ καθεστώτος, ἐμπνεόμεναι ὑπὸ παρομοίων αὐτοπιστικῶν θεωριῶν Ἑλαδον οἰκτρὸν τέλος, (1834, 1848, 1871) κτλ. παρ' ὅλον τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ἐργάτων.

Τοὺς προλεταρίους τοὺς ἡπάτα τὸ εὔτυχὲς παράδειγμα τῶν ἀστῶν, σὶ ὅποιοι εἶχον ἀνατρέψει τὴν ἀριστοκρατίαν διὰ πολιτικῆς ἐπαναστάσεως. Δὲν ἔκαταλλον διαβιβεῖν τὴν ἡτοῖς αφερᾶν τῆς θέσεώς των μὲ τὴν διλοτε θέσιν τῶν ἀστῶν ἡτο μεγάλη. Ἡ ἀνατραπεῖσα ἀριστοκρατία, ἐν καὶ πολεμικῇ, ἥτο διαδυμας σχετικῶς δλιγάριθμός, ἐν παραβολῇ μὲ τὸν λοιπὸν ἔγκον τοῦ λαοῦ (ἀστοί, χωρικοί, ἐργάται), δ δποῖος ἐδίψα πολιτικήν ἐλευθερίαν καὶ ἡτο συνηπισμένος ἐναντίον της. Ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει οἱ σχετικῶς μὲ τὸν λοιπὸν ἔγκον τοῦ λαοῦ δλιγάριθμοι προλετάριοι εἶχαν ἐναντίον των δλας ἀγεξιρέτως τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἔγμόν την ἰσχυρὰν καὶ πολυπληθῆ μπουρζουαζίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ αὐτοὺς τοὺς χωρικούς. Καὶ τοῦτο θιέτι δλας αὐταὶ αἱ τάξεις, παρ' ὅλας τὰς πολιτικὰς διαφορὰς ἀγαρμεταξύ των, ἐξ ίσου ὑπερασπίζοντο τὴν ψιστάμενον ἀτομιστικὸν οἰκονομικὸν καθεστὶς, ἀπεχθανόμενος αἰαδήποτε κοινωνιστικὰ οἰκονομικὰ συστήματα, τὰ δποῖα ὑπεστήριζον οἱ ἀπόκλητοι τῆς μοίρας προλετάριοι. Ἡ οἰκτρὰ ἀποτυχία τῶν προλεταρίων ἐπαναστάσεων ἐσωφρόνισεν, ἐγνοεῖται, τοὺς ἐργάτας, ἀναγκάσασα αὐτοὺς καλλίτερον νὰ ἀναλύσουν καὶ ζυγίσουν τοὺς παράγοντας τῆς πραγματικότητος. Ἐκτοτε ἐννόησαν δτι αἱ οἰκονομικαὶ μεταρυθμίσεις δὲν εἶναι τέσσον εὔκολοι, δσον αἱ πολιτικαὶ, διδτι ἔχουν πολὺ βαθύτερας ρίζας καὶ θίγουν τὸν μέγαν δγκον τοῦ λαοῦ. Ἐπομένως πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ καθεστώτος δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀπαίτησις τοῦ δυκαλου, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ πραγματικὴ κοινωνικὴ δύναμις ἐπως ἀποσπάση τις αὐτὴν. Διὰ νὸς ἀποκτήσουν διαδυμας τὴν δύναμιν αὐτὴν πρέπει νὰ συμβοῦν δύο τινά: 1) Νὰ αὐξηθῇ μὲ τὸν καιρὸν δ ἀριθμὸς τῶν προλεταρίων εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ ἀποτελέσσουν

αὐτοὶ τὸν μέγαν δύκον τοῦ λαοῦ καὶ 2) Νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ λάβουν πλήρη συναίσθησιν δχι μόνον τῶν δικαίων των, ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως των, δργανούμενοι πρὸς τοῦτο εἰς μεγάληγ πολιτικὴν δύναμιν, μόνην δυναμένην νὰ δράσῃ τελεσφόρως. Ἐάν τὸ τοιοῦτο συμβῇ ποτέ, τότε δὲν θὰ τοῖς εἶναι δύσκολον γὰρ ἐπιβληθοῦν εἰς τὴν ἀδύνατον πλέον μειονοφηφίαν. Ὁ μεγαλοφυῆς Κάρολος Μάρξ προσεπάθησε διὸ αὔστηρας ἀγτικειμενικῆς μεθόδου νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὴ ἥψυσις τοῦ κοπιταλιστικοῦ συστήματος βραδέως μὲν ἀλλ’ ἀσφαλῶς διδηγεῖ τὴν κοινωνίαν εἰς παρομοίων ἐξέλιξιν. Ἡ τεραστίως καὶ ἀκατασχέτως αὐξάνουσα βιομηχανία μετατρέπει τὰ χωρία εἰς πόλεις, τοὺς χωρικούς εἰς προλεταρίους τῶν πόλεων. Τὰ δὲλλοτε κακθαρῶς γεωργικὰ κράτη τείγουν ὅλογέννην νὰ προσλαβάνουν βιομηχανικὴν μορφὴν, καθιστάμενα οὕτως πλουσιώτερα καὶ ἴσχυρότερα· ἀλλ’ ἥξελιξις αὐτὴ μετατρέπει τὸν δύκον τοῦ λαοῦ εἰς προλεταρίους, ἐπειδὴ τὸ χρῆμα ἔχει τὴν ἴδιότητα γὰρ συγκεντροῦται διαρκῶς εἰς ὀλιγωτέρας χεῖρας καὶ θραύη τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ δποίαι διὰ τῆς καταστροφῆς των ἐνισχύουν τὴν τάξιν τῶν προλεταρίων. Τοιουτοτρόπως κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς τοῦ Μάρξ θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ κατὰ τὴν δποίαν, εἰς τὰ μᾶλλον βιομηχανικὰ κράτη τουλάχιστον, θὰ σχηματισθοῦν δυὸς στρατόπεδα: τὸ ἐν μέχρι τοῦ γελοίου μικρὸν, ἀποτελούμενον ἀπὸ Κροίσους, τὸ δὲλλον κολοσσιαῖον — ἀπὸ προλεταρίους. Ὡς φυσικὴ δὲ συγέπεια τούτου θὰ εἴνε ἥ βαθμιαία ἥ ἀπότομος ἀπόσπασις τῶν κολοσσιαίων κεφαλαίων καὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὀλίγων εύτυχῶν, πρὸς κοινὴγ ώφελειαγ δλου τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ, δ δποίος, κυρίως εἰπεῖν, εἴνε δ ἀληθῆς δημιουργὸς τοῦ πλούτου αὐτοῦ. Τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτὸς σύστημα τοῦ Μάρξ, λαβὸν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ «ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ», ως στηριζόμενον ἐπὶ δεδομένων τῆς πραγματικότητος, ἐγένετο τὸ γέογ εύαγγέλιον τῶν ἐργατῶν, ἐγθουσιάζον αὐτοὺς καὶ προτρέπον εἰς σοδαράν διοργάνωσιν καὶ ἀγῶνα πρὸς κατάκτησιν γέου, καλλιτέρου δίου. Πολλαὶ προφητεῖαι τοῦ Μάρξ ἐπαλήθευσαν καὶ ἔξα-

κολουθούν ἐπαληθεύουσαι, ἐνῷ ἀλλα πάλιν μέρη τοῦ συστήματος του μέχρι σήμερον δὲν δειχνύουν μεγάλην τάσιν ἐπαληθεύσεως καὶ μερικὰ μάλιστα δευτερεύοντα σημεῖα ὡσὰν γὰ δειχνύουν ἀντιθέτους τάσεις. Τὸ τοιοῦτο, ἐννοεῖται, μὲ μεγάλην χαρὰν ἐπωφελεῖται ἡ ἐπίσημος μπουρζοαζικὴ ἐπιστήμη, δπως ἀποδεῖξῃ τὸ ἀδάσιμον δῆθεν τοῦ δλου συστήματος τοῦ Μάρξ.⁹ Εγνοεῖται οἱ δπαδοὶ τοῦ Μάρξ δίδουν εἰς τὰ φριγόμενα αὐτὰ ἄλλην ἐξήγησιν, δλίγον κλονίζουσαν τὸ ἐν πάσει περιπτώσει μεγαλοφυές σύστημα τοῦ μαρξισμοῦ. Βεβαίως δὲν εἶνε ἔδω δ κατάλληλος τόπος δπως ἐξετάσωμεν τὸ ζητήμα αὐτὸ λεπτομερῶς, δ ἐνδιαφερόμενος ἡμπορεῖ νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς τὴν ἀνάλογον σοσιαλιστικὴν φιλολογίαν, ἡ δποίᾳ ἔλαβεν ἦδη καὶ ἐξακολουθεῖ δλονὲν γὰ λαμβάνη πελωρίας διαστάσεις. Δι' ἡμᾶς πρακτικὴν σημασίαν ἔχει, δτι μόνον τότε οἱ προλετάριοι ἡμποροῦν γὰ ἀποκτήσουν πραγματικὴν κοινωνικὴν δύναμιν καὶ γὰ ἐκβιάσουν ριζικάς μεταρρυθμίσεις, δταν ἀποτελέσουν πράγματι τὴν μεγάλην πλειονόψηφίαν τῆς κοινωνίας, ἀναπτυσσόμενοι καὶ διοργανούμενοι συνάμα πολιτικῶς αὐτὸ δὲ ἀν γίνη ποτὲ, θὰ γίνη μόνον διὰ βαθμιαίας οίκονομικῆς ἐξελίξεως, τὴν δποίαν καμία δύναμις δὲν θὰ εἶνε εἰς θέσιν γὰ σταματήσῃ, δλαι δὲ αἱ ἀκαδημαϊκαὶ συζητήσεις τῶν μαρξιστῶν καὶ ἀστικῶν καθηγητῶν οὐδὲ κατὰ κεραίαν θὰ συντείνουν εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν ἡ ἐπιβράδυνσιν τῆς οίκονομικῆς αὐτῆς ἐξελίξεως. "Αγ θὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρι τέλους ἡ ἐξέλιξις τὴν δδὸν τὴν δποίαν ὑπέδειξεν δ Μάρξ, ἡ ἀν θὰ λάβῃ ἄλλην διεύθυνσιν, (ἐπιφέρουσα μὲν οίκονομικάς μεταρρυθμίσεις καὶ βελτιώγουσα τὴν θέσιν τῶν προλεταρίων, διαφυλάττουσα δμως πάντοτε τὸ γῦν ἀτομιστικὸν καπιταλιστικὸν καθεστώς) — δπως ἐπιθυμοῦν οἱ ἀστικοὶ καθηγηταὶ — δλα αὐτὰ εἶνε ζητήματα ἀπωτάτου μέλλοντος, τὰ δποῖα κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ γὰ προδῆ μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα. Μέχρι σήμερον ἐν εἶνε βεβαιού δτι τὰ γεωργικὰ κράτη ταχέως μετατρέπονται εἰς βιομηχανικὰ καὶ δ ἀριθμὸς τῶν προλεταρίων καθ' ἐκάστην σημαντικῶς αὐξάνει, συμποσούμενος ἦδη εἰς ἐκατομμύρια, δλονὲν ἀναπτυσ-

σόμενα, διοργανούμενα καὶ λαμβάνοντα πλήρη συναίσθησιν τῆς μεγάλης κοινωνικῆς ἀποστολῆς των. Ἐδῶ δὲ ἀκριβῶς συνίσταται καὶ ἡ σημερινὴ σπουδαία κοινωνικὴ σημασία τῶν προλεταρίων. Συγησπισμένοι εἰς μεγάλας πολιτικὰς μερίδας (σοσιαλισταὶ) λαμβάνουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν τῶν πολιτισμένων λαῶν, παρουσιάζομενοι ὡς οἱ μόνοι ἀδιάλλαχτοι ἔχθροι τοῦ σημερινοῦ ἀστικοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος, οἱ μόνοι εὐλικρινεῖς, φανατικοὶ καὶ συστηματικοὶ ἔξελεγκται αὐτοῦ, καυτηριάζοντες, τὰς παρεκτροπὰς τοῦ καὶ ὑποστηρίζοντες πᾶσαν προσδευτικὴν τάσιν. Ἐκτὸς δὲ τῶν οἰκονομικῶν δελτιώσεων τὰς δύοις ἀποσπάδιαρκῶς ὑπὲρ τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἔξασκετ μεγίστην παιδαγωγικὴν σημασίαν ἡ νέα σοσιαλιστικὴ κίνησις, ἐνθουσιάζουσα τὰ ἐργατικὰ πολίτη δι' δπωαδήποτε συνεποῦς καὶ τελείου ἰδεώδους, διεγείρουσα καὶ καλλιεργοῦσα εἰς αὐτὰς προσδευτικὰς τάσεις, παρακινοῦσα εἰς πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐκπολιτιστικὴν δρᾶσιν, συγάμα δὲ δι' δλοκλήρου παρακαταθήκης γένου τοιούτην ἐπὶ δλῶν τῶν ζητημάτων τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἐπιφέρουσα ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς σωβιστικὰς ὑπερβολὰς τοῦ σημερινοῦ μπουρζοαζικοῦ πολιτισμοῦ, ἐμψυσῶσα γένου σφριγώσαν πνοὴν εἰς τὸ ἀρχίσαν γὰρ γηράσκη καὶ ἥθικῶς ἀδυνατίζη σῶμα του. Ως ἀποτέλεσμα δλῶν αὐτῶν ἔχομεν τὴν τόσον ἀπαραίτητον ισορροπίαν, ἡ δποία προετοιμάζει συγχρόγως τὰ στοιχεῖα τελειοτέρου μέλλοντος, εἰς τὸ δύοις πυθανὸγ νὰ μᾶς διδηγήσῃ ἥμεραν τινὰ δ θαυμάσιος προσδευτικὸς γόμος τῆς ἔξελιξεως!

Ε.γ.Δ Πλ.Κ.π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΤΥΜΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΛΙΤΣΙΟΣ
ΕΡΤΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΠΓ

ΠΡΟΣ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΙΝ ΤΗΣ

Ο προκείμενος πίναξ, έννοείται μόνον εἰς γενικάς γραμμάς πα-
γίνονται βεβαίως πολλαὶ παρεκκλίσεις αὐτοῦ, ένεκα:

	ΠΛΟΥΤΟΣ
'Αριστοκράται	Μεγάλοι Αστοί
'Υπέρ τίνος πολιτεύματος;	'Απόλυτος μοναρχία
'Υπέρ ή κατὰ τοῦ κλήρου;	'Υπέρ.
'Υπέρ τίνων μεταρρυθμίσεων;	'Εναντίον οίωνδήποτε κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων.
'Υπέρ ή κατὰ τῶν πολεμικῶν ἔξοπλίσεων καὶ τῆς στρατοκρατίας ἐν γένει;	'Υπέρ.
Ποίαν θέσιν κατέχουν εἰς τὰ διάφορα κοινοβούλια;	'Άκραν δεξιάν.
Ποίαν δυομασίαν συνήθως φέρουν;	Μοναρχικοί. Βασιλόφρονες. Κληρικόφρονες. Συντηρητικοί.
	'Εθνικόφρονες Μετριόφρονες Κέντρον (δεξιόν).

ΝΑΞ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

ρουσιάζει την ψυχολογίαν των τάξεων. 'Εν τῷ βίῳ καὶ τῇ πράξει διαφέρων τοπικῶν νόμων τοῦ ἑκάστοτε κράτους.

ΚΡΑΤΙΑ	Μικροί ἀστοί	Προλετάριοι (ἔργατες)
Μεσαίοι ἀστοί		
Σύνταγμα	Δημοκρατία	Σοσιαλιστική δημοκρατία.
Μᾶλλον ἀδιάφοροι	Μᾶλλον κατά	Κατά
"Υπὲρ μετρίων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων.	"Υπὲρ κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων ἀτομιστικοῦ μᾶλλον χαρακτῆρος.	"Υπὲρ ριζικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων κοινωνιστικοῦ χαρακτῆρος.
"Υπὲρ	Μᾶλλον ὑπὲρ ὅλης ἐν μέτρῳ	Κατά.
Κέντρον	"Αριστεράν	"Ακραν ἀριστεράν
Φιλελεύθεροι. Έθνικο-φιλελεύθεροι. Προοδευτικοί. Κέντρον (ἀριστερά).	Δημοκράται. Έλευθερόφρονες. Ριζοσπάσται.	Σοσιάλ δημοκράται Σοσιαλισται.

Ε.γ.Δ Πλ.Κ.π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΤΥΜΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΛΙΤΣΙΟΣ
ΕΡΤΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ